

Lodovico Guicciardini, *Beschrijving van de hele Nederlanden, ook genoemd Nederduitsland, Nederlandstalige uitgave uit 1612*

P 49-52

Beschrijving van Leuven

Jacques de Guyse, een vlijtige onderzoeker van historische aangelegenheden van Gallia, verklaart dat Leuven lange tijd voor Julius Caesar door een Schotse kapitein¹ genaamd Lupus gesticht werd. Die heeft de stad zelf naar zijn eigen naam 'Lupessin' genoemd, en deze naam is nadien veranderd in Loven. Sommigen beweren dat deze naam komt van het Duitse woord Loven, wat 'prijzen en eren' betekent. Want hier werd in een grote tempel, die toegewijd was aan de afgod Mars, tot in de tijd van Caesar deze afgod geloofd en geëerd.

BIJVOEGSEL

[Anderen houden vol dat Leuven zijn naam heeft gekregen van zijn ligging. Want er zijn aan de oostzijde van de stad, tegenover het kasteel, een heuvel en een bos die in die tijd Lo-berg en Lo-bosch genoemd werden. Daaronder ligt ook een heerlijke vlakte aan de rivier, volgens de oude spraak 'Vên' genoemd, zoals de plaats waar de Hollanders hun turf uithalen 'venen' noemen. Ze hadden hier ook eertijds de gewoonte om venen uit te graven. Na het vermelden van dit alles, werd Loven dus genoemd volgens 'Lo-Vên': dat is een hoge plaats, hangend over deze vochtige vlakte.]

Anderen zeggen dat dit volk 'Levaci' genoemd werd, andere 'Grudii'. Hoe het ook zij, het staat in ieder geval vast dat de stad Leuven zeer oud is, en nog een oud kasteel heeft waarvan de inwoners zeggen dat het een bouwwerk is van Julius Caesar.

BIJVOEGSEL

[Hier is een put van ongewone diepte, die door vreemdelingen met verwondering wordt bekeken. Ook is hier een ondergronds gewelf van uitzonderlijke grootte en de moeite om te zien, ware het niet dat de toegang door het invallen van een muur verhinderd is.]

Deze stad is zeer goed gelegen in een vruchtbaar landschap: met zo'n zoete en aangename lucht dat de wijngaarden zowel binnen de stad als buiten op het veld groeien. De rivier de Dijle vloeit door de stad. Leuven is zo groot dat de omtrek van

¹ prins

de vesten of muren langs de binnenzijde meer dan een mijl en een derde bedraagt en langs de buitenkant twee mijl. De muur is rond, zoals een bal, en is dikwijls wijder en groter gemaakt. De allerlaatste stadsmuren werden echter gebouwd in het jaar 1361.

BIJVOEGSEL

[Wat betreft de omvang van Leuven kunnen we niet stilzwijgend aan voorbij gaan. De stad is omwille van een zekere weddenschap tussen de markies van Bergen, van Diest en de heer van Wezemaal, baron in Brabant, gemeten geweest. Dit gebeurde met sommige andere steden, in het jaar 1427 op bevel van Filips de Stoute. Hierbij is vastgesteld dat de stad Leuven qua lengte van de omtrek 3691 roeden lang is, elke roede tellende 14 voet. Daarbij is het 3 roeden groter is dan Gent, 8 groter dan Luik, 10 dan Parijs en 18 dan Keulen. Hieruit blijkt dat des te groter het verschil zij tussen de andere steden, des te meer zij de grootheid van Leuven roemen.]

Leuven heeft binnen haar muren of wallen zeer grote graslanden, mooie wijngaarden, heerlijke en vruchtbare hoven en boomgaarden. Daarnaast zijn er ook bergen en dalen, wateren en andere liefelijke gerieflijkheden. De voorouders hebben dus wijselijk en weldoordacht deze plaats uitverkoren voor studie en de muzen. De stad is ook getooid met heerlijk mooie gebouwen: kerken, kloosters en andere conventen. De hoofdkerk is de Sint-Pieterskerk en is prachtig gebouwd. Het stadhuis is schitterend en uitstekend gebouwd, de gewone huizen zijn mooi en goed. Boven dit alles heeft deze stad vermaarde en beroemde hogescholen in allerlei vrije kunsten, wetenschappen en studies, met meer dan twintig prachtige colleges. Deze zijn zeer competent en bekwaam opgericht door verscheidene voortreffelijke personen: veel hooggeleerde en bekwame mannen die alle vrije kunsten bestuderen. Onder deze colleges zijn de vier aanzienlijkste: de Lelie, de Burcht, 't Varken en de Valk. In elk van deze worden in het algemeen de vrije kunsten onderricht, welke door de geleerden filosofie genoemd worden. Gelijk aan deze vier is het vijfde college, genoemd Collegium Trilingue. Dat wil zeggen 'van drie talen', want hier worden vooral drie talen onderricht: Latijn, Grieks en Hebreeuws.

Hogeschool

Verder moet ik in het kort vertellen over de bijzonder mooie school, waar meer specifiek theologie, kerkelijk en burgerlijk recht en geneeskunde worden onderricht door hooggeleerde doctoren. Elke faculteit heeft haar kwartier of bijzondere en aparte locatie, in een daartoe geschikt onderkomen dat aan de gemeenschap toebehoort. Uit deze universiteit of hogeschool zijn ooit, en komen nog dikwijls, zeer geleerde en

deugdelijke mannen van hoog aanzien uit voortgekomen. In onze tijd paus waren dit onder meer Adrianus de zesde, geboren te Utrecht, die vooraleer hij kardinaal werd lange tijd studeerde en een graad behaalde in deze school. Zo werd hij leraar van keizer Karel de vijfde. En onlangs waren in deze school de zeer befaamde Ruard Tapper², doctor in de godgeleerdheid, Gemma Frisius in de geneeskunde en de wiskunde, en Hieremias Triverius³ in de geneeskunde. Vandaag de dag zijn bekend: Petrus Curtius⁴ in de godgeleerdheid, later tot bisschop verkozen in Brugge; Jan Hessels⁵, president van de colleges; en Joannes Hentenius als hoogleraar. In de geestelijke en wereldlijke rechten worden Ulmer Bernaerts, Elbrecht de Leeuw⁶, Joannes Wamesius⁷ en Joannes Ramus of Jan Tack, nog een jonge man, zeer hoog geacht. In de filosofie is Joannes Beverensis nogal bekend. In de geneeskunde zijn dit Nicolaus Biesius⁸ en Guilielmus Tiletanus. In de wiskunde is het Cornelius Gemma, zoon van de voornoemde Gemma Frisius. Verder is er Cornelius Valerius professor in de Latijnse taal, Theodoricus Langius⁹ in de Griekse taal en Andreas Balenus¹⁰ in de Hebreeuwse taal: allen samen uitmuntende en geleerde mannen. Tot slot willen we hier Gualterus Rennerius bijvoegen, als een zeer bekwaam kunstenaar in de wiskundige instrumenten.

Deze hogeschool is gesticht geweest, zoals men kan lezen, op verzoek en verlangen van de adel van het land in het jaar 1400 door hertog Jan IV van Brabant. Die stelde als eerste zelf geleerde mannen aan. Ze werden ontboden en gehaald van alle kanten en gewesten. Hij beloofde ze mild en schonk ze vaste renten en inkomsten. Hij schonk de hogeschool begunstingen en privileges, die bevestigd werden door de Roomse paus Martinus de vijfde. Tot op heden blijven deze vast bestaan. Over deze privileges waakt een overste, genaamd Conservator, die deze onverbrekelijk doet onderhouden.

Onlangs heeft koning Filips, op aangeven van president Viglius, het loon van de professoren verhoogd en daarenboven nog een aantal lessen in de godgeleerdheid ingesteld. Deze hogeschool heeft als hoofd alleen een overste, verkozen door de gezamenlijke universiteit voor zes maanden, die 'rector' wordt genoemd. Zijn status

² Ruardus Tapperus

³ Jeremias de Drijvere

⁴ Pieter de Corte

⁵ Hasselius

⁶ Leoninus

⁷ Jean de Waimes

⁸ Nicolaas van Biesen

⁹ Dirk de Langhe

¹⁰ Andreas van Gennep

en graad van aanzien zijn zo hoog dat niet alleen de studenten, maar ook de hele magistratuur en de hele stad hem grote eer en respect schenken. Zijn voornaamste functie is goed beleid te voeren in de universiteit, en er daarnaast ook voor te zorgen dat elk zijn taak behoorlijk uitoefent. Deze rector moet ook gerechtigheid bewaren onder de studenten en misbruiken straffen. Vandaag de dag is deze hogeschool uniek in deze Nederlanden van de koning. Er is geen andere gelijkwaardige of hogere, hoewel dat vooraleer ik deze beschrijving had voltooid, een andere hogeschool vanwege de landsheren is opgericht te Douai in Waals-Vlaanderen.

BIJVOEGSEL

[Gedurende de troebelen zijn ook in de Verenigde Provinciën nog twee andere hogescholen opgericht: de ene in Leiden in Holland en de andere in Franeker in Friesland.]

Notabelen

In Leuven werd Petrus de Rivo¹¹ geboren. Dit was een zeer geleerd en vermaard man in de godgeleerdheid, die verschillende waardevolle werken heeft geschreven, zoals Joannes Trithemius in zijn Catalogus¹² van de zeer beroemde mannen van de Duitse landen vertelt.

Ook zijn in deze stad geboren: Lodewijk van Schore, een groot doctor die zeer ervaren en bekwaam in de handel was. Om die reden was hij lid van de raad van state en voorzitter van de geheime raad. Verder werd hier ook Lodewijk van Heylwegen geboren, een geleerd en scherpzinnig man die om die reden voorzitter van de Raad van Vlaanderen werd. Daarnaast ook Nicolaas Nicolai en zijn broer Adriaan, hiervoor vermeld. Ook Antonius Morillon werd hier geboren, een zeer geleerd en groot oudheidkundige die zeer deskundig was in alle soorten van geneeskrachtige kruiden. Tot slot ook zijn broer Maximiliaan provoost van Aire, ook zeer geleerd en een groot oudheidkundige.

Vandaag leeft in Leuven de voornoemde Jan Hessels, groot man en vermaard in de theologie, zeer scherp van geest en sterk in alle scholastieke disputen. Ook nu in deze zelfde stad: Petrus Vanderanus¹³, schitterend doctor in beide rechten, en Gerard Cavertson¹⁴, licentiaat en een zeer welsprekend man en groot filosoof. Verder ook Cornelis Gemma, hierboven vermeld, zeer bedreven in de geneeskunde en de

¹¹ Petrus vander Beken

¹² Catalogus illustrium virorum Germaniae

¹³ Pieter van der Aa

¹⁴ Gerardus Caversonius

wiskunde. Daarnaast ook Johan van Maelcote, die zeer geleerd is als raadsheer van de koning in de kanselarij van Brabant, en ook Stefaan van Craesbeeck, jurist en raadsheer op dezelfde plaats, beiden zeer geleerde mannen. Verder nog Seger Shertoghen, burger van Antwerpen, geleerd in beide talen en een man met groot verstand en scherpzinnig astroloog.

P 51

Hij stierf na de eerste druk van zijn boek en liet een zoon achter. Deze heette meester Jan en was licentiaat. Hij was een jonge man, reeds groot geacht en bekend om zijn geleerdheid, verstand en raad.

Leuven was voorheen een graafschap en (zoals sommige menen te moeten zeggen) een zekere tijd een hertogdom dat regeerde over het grootste deel van Brabant, waarbij de landsheren hun titel en naam ontvingen van Leuven. Dit heeft geduurd totdat Godfried met de Baard, terwijl hij de heerlijkheid uitbreidde ook ineens de titel van hertog van Brabant of van Brabant weer aannam, zoals hierboven uitgebreid vermeld is. En hoewel het lijkt dat deze stad van zo'n hoge rang aan belang heeft verloren, is ze nochtans de hoofdstad van het hertogdom, meer in het bijzonder van het eerste kwartier van Brabant. Ze heeft voorrang, voordeel en voorspraak voor alle andere steden. Daarnaast geeft en ontvangt Leuven de eerste eed van de landsheer, en heeft het de eerste stem in alle algemene zaken, behalve in de bede tot hulp en ondersteuning van de landsheer. Daar heeft Antwerpen omwille van haar macht de eerste stem, als stad die daardoor het meest benadeeld zou zijn. In het kort gezegd, Leuven zou de voornaamste en oudste stad zijn van Brabant, en heeft onder zich Tienen, Zoutleeuw, Gembloers, Diest, Halen, Zichem, Jodoigne, Hannuit en Landen. Daarnaast heeft Leuven nog andere steden en redelijk grote plaatsen, waarvan een deel in hoger beroep gaat te Leuven, en van daar naar de kanselarij. Een ander deel gaat elders in hoger beroep of rechtstreeks in de voornoemde kanselarij. Hiermee is er genoeg gesproken over Leuven, zonder anderzijds het bestuur of de stedelijke politiek te beschrijven. Want in de beschrijving van Antwerpen, die wij als voorbeeld en regel van alle andere steden van het land nemen, wordt hierover voldoende verklaard, daarmee kunnen we het hier korter houden.

BIJVOEGSEL

[Vooraleer wij komen tot de geschiedenis van Leuven, zullen we in het kort sommige zaken die dienen ter verfraaiing van de stad toelichten. Leuven heeft 8 poorten en 9 markten. Op de muren zien we 53 torens: onder andere een grote van witte stenen,

die zo hoog is dat men op een klare dag de stad Antwerpen kan zien liggen, die zich bevindt op 8 grote mijl van Leuven. Deze toren noemt men 'Verloren kost'. Deze begon na enkele jaren te verzwakken, waarop de stedelijke overheid grote kosten deed om hem te herstellen en te beveiligen. Er zijn nog 13 bolwerken en 14 watermolens in de stad. Er lopen 12 straten dwars door de stad en er zijn 140 zijstraten, 160 stenen bruggen, 2 sluizen, en 4 openbare fonteinen.

Onheil en problemen

Vroeger heeft Leuven veel rampspoed meegemaakt. Daar deze stad één van de machtigste steden van Brabant was, durfde zij zich op te stellen tegen de heer van Mechelen¹⁵. Deze had Hendrik IV (een zoon van hertog Hendrik III) aangespoord een religieuze te worden, aangezien hij niet bekwaam was om te regeren. Zijn moeder, Aleidis van Bourgondië, regeerde na de dood van haar man namens haar kinderen over het land. Daarom werd Hendrik IV vervangen door zijn jongere broer Jan I. Maar daar gingen de Leuvenaars niet mee akkoord. Zij hielden dus de poorten voor hem en zijn moeder gesloten, trokken daarenboven naar het kwartier van Mechelen en plunderden met geweld. Maar zij werden door de heer van Mechelen en zijn medestanders verslagen en zij werden gedwongen voortaan de hertog te erkennen.

Ten tijde van hertog Wenceslas, die getrouwd was met Johanna, de dochter van Jan III, ontstond een grote opstand in Leuven. Dit kwam omdat de schout van de stad een visverkoper gevangen deed nemen, die een vrij en ongebonden man was. Het gebeurde als volgt: op een dag kwam de voornoemde visverkoper met een grote voorraad vis naar Leuven. Niet ver van de stad bleef zijn wagen in het slijk steken, waarop hij een paard nam dat vlakbij in de wei liep. Hij spande het voor de wagen, om zijn paarden te helpen. Zo bracht hij zijn vis naar de stad en zou hij het paard terug naar zijn plaats brengen, waar hij het had gevonden. Maar toen hij in de stad kwam, werd hij gevangengenomen door de schout Peter Coutereel, die hem ervan beschuldigde dat hij het paard gestolen had. Hieruit ontstond veel onrust, waarna grote drommen volk de meier naliepen en met geweld het stadhuis binnendrongen. Ze namen de schepenen gevangen en hebben andere heren gekozen, zodat de voornoemde schout alles gedaan heeft wat zij verlangden.

De Leuvenaars stelden zich ook op tegen de voornoemde hertog. Dit gebeurde wanneer hij van de gemeente een grote som eiste om het rantsoen te betalen van zijn edelen, die na een verloren veldslag gevangen zaten bij de hertog van Gulik. Zo

¹⁵ Wouter Berthoud

rebelleerde het gewone volk tegen de heren, en stelden ze andere heren aan naar believen. Nadat dit regime drie jaar lang had geduurd, werd de opstandeling en aanvoerder van de voornoemde onlusten omgebracht in Brussel. Hij was op bevel van de hertog naar de Raad gekomen en werd doodgeslagen door edelman Jan van den Calsteren. Door zijn dood werden de Leuvenaars razend en kwamen ze in volle furie naar het stadhuis. Ze wierpen wel zestien personen van de vooraanstaanden uit de vensters, recht op de spiesen van de mannen die buiten stonden. Anderen werden zonder enige barmhartigheid jammerlijk vermoord. Toen de hertog dit vernam, is hij Leuven komen belegeren, opdat hij na inname de rebellen zou kunnen straffen. Na zeven weken is het volgende gebeurd: de hertog kon de stad niet overmeesteren, maar het kwam wel tot vredesonderhandelingen. De voornaamste oproerkraaiers zijn uit het land verbannen geweest en edelman Jan de Swertere werd onthoofd, omdat hij het volk had opgeruid.

Ook geen kleine oproer was er in Leuven, ten tijde van Maria van Bourgondië, nadat haar vader in Nancy gesneuveld was. Het volk kwam in opstand tegen de Wet en het stadsbestuur, die naar hun zeggen grote vrienden waren van de koning van Frankrijk, die in die tijd de vijand was. De aanvoerder van de samenzwering was een vleeshouwer, genaamd Pauwel Leunckens. Hij nam met zijn aanhangers de meier van de stad gevangen, namelijk Lodewijk Pinnock, samen met nog enkele vooraanstaanden van de stad. Ze wouden hen executeren, maar lieten hen in leven omdat toen het bericht kwam dat Maximiliaan, de bruidegom van Vrouwe Maria, op komst was. Toen daarenboven de prins van Nassau¹⁶ met een groot leger naar Leuven kwam om de commotie en de oproer te stillen, nam de genoemde Pauwel de vlucht naar Zeeland. Hij werd echter in Kruiningen gevat en onthoofd. Door de aankomst van de bruidegom viel alle tumult stil.

Na deze tijd was de stad erg welvarend door de vele studenten en werden er belangrijke privileges aan verbonden. Men acht dat deze geschonden werden op 10 december 1568 tijdens het mandaat van de graaf van Alva. Toen werd de jonge graaf van Buren die daar studeerde, opgepakt. Hij heette Filips van Nassau, en was de oudste zoon van de prins van Oranje. Hij werd tegen de wil van zijn vader en voogd naar de koning Spanje gebracht, die tevens zijn peter was. Hij is daar aan het Hof geweest tot het jaar 1595, tot hij met kardinaal Albrecht van Oostenrijk met toestemming van de koning naar Nederland terugkeerde, tot grote tevredenheid van het land.

¹⁶ graaf Engelbert van Nassau

In het jaar 1176, op Sint-Laurensavond, brandde in Leuven de Sint-Pieterskerk bijna volledig af. De kerk werd hersteld, maar brandde andermaal volledig af in 1458 volledig af, en daarna nog eens in 1485. In het jaar 1489 eiste de pest in Leuven en Brussel ettelijke duizenden levens.

In het jaar 1572 heeft de prins van Oranje de stad Leuven bezet en de Hoefpoort¹⁷ in brand gestoken, waarna men is overgegaan tot onderhandelen. De gezanten van de stad waren jonkheer Olivier van den Tympel en doctor Elbertus Leoninus of ook Longolius. Zij zijn met de prins alle redelijke voorwaarden overeengekomen, in de abdij van Park buiten Leuven.

In het jaar 1578 werd Leuven met een garnizoen van de Staten-Generaal bezet tegen het geweld der Spanjaarden. De Leuvenaars deden deze vertrekken naar Brussel. Toen Don Juan met zijn leger naderde, hebben zij zich met hem verbonden. De stad werd door de Spanjaarden bezet. Ze trokken op tegen de graaf van Boussu, die toentertijd de generaal was van het Staatse leger, maar zij werden tot in de grachten van Leuven teruggedreven.]

¹⁷ Hovepoort, Heversche poort, Naamse poort